

Міністерство освіти і науки України

Вінницький національний технічний університет

Н. Й. П'яст, Л. Є. Азарова

**СИСТЕМНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ
МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ**

Монографія

УНІВЕРСУМ – Вінниця
2006

УДК 811.161.2'373.2
П 99

Рецензенти:

К. Г. Городенська, доктор філологічних наук, професор

П. С. Дудик, доктор філологічних наук, професор

Рекомендовано до видання Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 11 від 25.05.2006 р.).

П'яст Н. Й., Азарова Л. Є.

П 99 Системна організація лексики на позначення матеріальної культури. Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – 111 с.

ISBN 966-641-184-9

У монографії у повному обсязі виокремлено й системно проаналізовано тематичну групу „назви посуду”, окреслено лексико-семантичні групи, визначено принципи номінації предметів посуду, запропоновано ряд положень, які можуть бути використані для подальшого дослідження проблем лексикології і семантики; для розробки загальних положень про системну організацію лексики та назв посуду зокрема.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та фахівців вузів із прикладної лінгвістики.

УДК 811.161.2'373.2

ISBN 966-641-184-9

© Н. П'яст, Л. Азарова 2006

ЗМІСТ

Передмова	4
Розділ 1. Номінація явищ матеріальної культури як предмет лінгвістичного опису	8
1.1. Логіко-предметне членування лексики на позначення посуду в етнграфічних джерелах.....	8
1.2. Стан дослідження номінацій посуду в сучасній лінгвістиці.....	10
1.3. Системне вивчення лексики на позначення предметів посуду.....	12
Розділ 2. Структурна організація та принципи номінації предметів посуду в українській літературній мові	15
2.1. Назви посуду, мотивовані іменниками, що позначають продукти, вміст посуду.....	16
2.2. Назви посуду, в основі яких лежать одиниці виміру.....	21
2.2.1. Назви посуду числівникового походження на позначення мір об'єму і місткості.....	23
2.2.2. Назви різних видів посуду з первісним метрологічним значенням.....	28
2.2.3. Назви, пов'язані з лексемою “міра” та її іншомовними відповідниками.....	41
2.2.4. Назви, які вказують на первинну функцію (призначення) посудини.....	44
2.2.5. Метафоричні назви у метрологічній лексиці.....	45
2.3. Назви, які вказують на первинну функцію (призначення) посудини.....	47
2.4. Назви посуду, мотивовані матеріалом, з якого цей посуд виготовлено.....	52
2.5. Назви посуду, утворені шляхом метафоризації.....	60
2.6. Назви посуду за ознакою зовнішньої форми предмета.....	67
2.7. Назви посуду за зовнішньою ознакою чи технологією виготовлення.....	70
2.8. Назви посуду за ознакою пошкодженості і дефекту.....	71
2.9. Назви посуду за ознакою розміру.....	73
2.10. Назви посуду за ознакою кольору.....	73
2.11. Назви, мотивовані мірою наповнення посуду.....	74
2.12. Деетимологізовані назви посуду.....	74
Висновки	95
Список використаних джерел	100
Література	104

ПЕРЕДМОВА

Лексико-семантичний арсенал мови (літературної та діалектів) з погляду історії об'єднує кілька генетичних шарів: 1) слова й значення, успадковані з мови, на ґрунті якої вона розвинулася; 2) слова та значення, що виникли внаслідок лексичної й семантичної деривації від успадкованих коренів та основ, семем; 3) прямі лексичні запозичення й кальки [80: 7]. Тому фронтальний опис будь-якої групи лексики кожної мови завжди пов'язаний з великими труднощами, які зумовлюються насамперед складністю застосування єдиного критерію членування словникового складу на компактні одиниці, що забезпечив би не лише доступність для огляду, а й вичерпність характеристики [42: 7].

На відміну від фонологічних (фонетичних), граматичних, фразеологічних та дериваційних засобів мови, лексичні багатства, зафіксовані в писемних пам'ятках протягом її історичного розвитку, незрівнянно більші [80: 3]. Історична лексикологія, яка передбачає з'ясування історії слів, формування і розвиток їх лексико-семантичних груп та словникового складу мови в цілому, розглядає і власне мовні, і позамовні чинники, що впливали на функціонування словникового складу мови від найдавніших часів до сьогоденного стану її існування.

Одна з характерних особливостей розвитку науки і техніки в другій половині XX ст. – це повсюдне поширення ідей структурно-функціональних досліджень. Про системний характер лексики вчені почали говорити ще в кінці XIX – на початку XX ст. Мова – “система чистих вартостей, яка визначається винятково наявним часовим станом своїх членів. Оскільки однією зі своїх сторін мовна цінність тісно переплетена з речами та їх природними відношеннями, то можна певною мірою простежити за нею в часі, пам'ятаючи однак, що в кожний даний момент цінність залежить від системи інших цінностей, що співіснують. Система ніколи не змінюється безпосередньо; сама по собі вона незмінна; зазнають змін лише деякі елементи незалежно від зв'язків, що еднають їх сукупність”, – писав Ф. де Соссюр [102: 103 – 104, 109].

У вітчизняному мовознавстві проблема системності лексики, необхідність вивчення слів поряд з іншими, пов'язаними з ними певними семантичними відношеннями, розроблялася ще у працях О.Потебні М. Покровського, Л. Щерби [86; 87; 88; 89; 127], у подальшому отримала теоретичне обґрунтування у працях В. Виноградова [18; 19; 20]. О. Потебня ґрунтовно опрацював загальну теорію слова як у плані форми, так і в аспекті змісту (теорія внутрішньої форми слова, вчення про ближче і далі значення слова, його багатозначність та історичну змінність значень), закликав учених вивчати семантичні відношення між словами, закони і правила внутрішніх змін у групах семантично пов'язаних слів.

Останні десятиліття характеризуються активізацією такого напрямку в дослідженні лексичного матеріалу. У багатьох працях розглядаються принципи, методи, різноманітні підходи до вивчення словникового складу мови (див. праці Д. Шмельова, Г. Уфимцевої, К. Левковської, М. Толстого), інші безпосередньо присвячені аналізу окремих тематичних і лексико-семантичних об'єднань слів як у синхронному, так і в діахронному аспектах. Такі дослідження реалізують два основні підходи до опису лексики: семасіологічний і ономасіологічний. Вихідним пунктом для першого є слово, а метою – встановлення його семантичного діапазону. Для ономасіології вихідним пунктом є поняття і з'ясування того, “як у певний час і в певному місці позначається те чи інше поняття, називається відповідне явище” [60: 39 – 40; 126: 107 – 120; 171: 12 – 13]. Це наука про природу, сутність і типи найменування, про “засоби і способи називання окремих елементів дійсності” [68: 228]. Всі ці питання належно висвітлені у колективній монографії “Языковая номинация” [130].

Один із основоположників системного вивчення лексики М. Покровський вказував, що слова та їх значення об'єднуються у різні групи [87: 82]. Основою для об'єднання можуть бути нелінгвістичні, власне лінгвістичні та лінгвостилістичні ознаки [117: 11]. О. Леонтьєв [61: 119] наголошує на ідеї мікроструктурного аналізу діяльності шляхом так званих функціональних блоків. У сучасній семасіології в ряді досліджень основними мікроструктурами називають тематичні та лексико-семантичні групи (поля). Такої думки дотримуються Г. Уфимцева [117 – 119], в україністиці – Л. Моїсєєва [69: 1 – 2], П. Гриценко [30: 6 – 13]. „Тільки аналізуючи взаємозв'язки слів у семантичних полях, можна встановити значеннєву глибину кожного з них”, – вважає В. Русанівський [93: 3]. З. Попова та І. Стернін диференціюють лексико-семантичні і лексико-фразеологічні групи та інші типи парадигм [84: 32 – 33]. А. Зеленько розглядає лексико-семантичні та понятійні поля, предметно-тематичні групи [40: 134 – 136]. І. Арнольд виділяє різні типи несемантичних груп, морфологічні, лексико-граматичні, тематичні, ідеологічні групи [2, 3]. До полів поряд з тематичною групою, лексико-семантичним полем Г. Щур відносить і синонімічний ряд [128, 129].

Системний характер лексики простежується при членуванні її на тематичні групи, які реалізуються в різних типах мовних об'єднань, таких, наприклад, як лексико-семантичні групи (далі – ЛСГ). Суттєва відмінність двох понять – тематична група і ЛСГ – полягає у мовній і позамовній зумовленості зв'язків, які об'єднують елементи тієї чи іншої мікросистеми. Елементи тематичної групи об'єднані насамперед спільністю позамовних зв'язків і відношень, елементи ЛСГ пов'язують внутрішньомовні відношення [101].

У цьому дослідженні використовується термін „тематична група” як різновид парадигматичної групи, в якій одиниці пов’язуються на основі позамовних чинників.

Загальноприйнятої дефініції ЛСГ у лінгвістиці поки що немає. Наприклад, ЛСГ визначають як “сукупність слів, які мають близькі (в тому числі протилежні – антоніми) й ідентичні значення з різними відтінками, диференційними ознаками (синоніми)” [117]; як “будь-який семантичний клас слів (лексем), об’єднаних хоча б однією загальною лексичною парадигматичною семою (чи хоча б одним спільним семантичним множинком)” [14: 110]; як „об’єднання значень слів, що включають конкретні поняття, які відрізняються ступенем вияву якості, ознаки, дії і протиставляються якостями ознаки, дії предмета, явища. ЛСГ включають синонімічні ряди” [101: 54]. Г. Уфимцева вважає, що „основним і первинним для виділення ЛСГ слугує не „понятійне коло” чи „сфера чистих понять”, а слово як основна словникова одиниця в його різноманітних і складних смислових зв’язках з іншими одиницями словника” [117: 4].

Незважаючи на те, що у лінгвістиці загальноприйнятої дефініції цього поняття немає, на основі трактувань їх ученими можна зробити висновок, що ЛСГ – це об’єднання слів однієї частини мови, яке характеризується типологічними ознаками: 1) відносною спільністю значень членів однієї ЛСГ; 2) спільністю характеристик семантичної структури (лексико-семантичні варіанти метонімують значення) [24]; 3) наявністю частин ядра і периферії, в яких ядрена частина виражає змістові характеристики ЛСГ, її лексико-семантичні зв’язки, парадигматичні і синтагматичні; а периферійна – всі вказані особливості в розмитому вигляді і виявляє зовнішні зв’язки з іншими ЛСГ, забезпечуючи континуальність, безперервність семантичного простору [2: 252]; 4) спільністю дистрибутивних потенцій; 5) в межах ЛСГ виділяються парадигматичні ряди з родо-видовими привативними типами відношень, які надають внутрішній структурі словника багатоступінчастий ієрархічний характер [55: 152]; 6) відкритістю; 7) наявністю організуючого центру – родового поняття.

Необхідність дослідження системних зв’язків в окремих групах слів дозволяє краще пізнати як системну організацію лексики в цілому, так і важливість вивчення лексики, яка безпосередньо віддзеркалює форми господарювання, побуту, історію матеріальної і духовної культури народу.

Для сучасного розвитку мовознавства взагалі, й українського зокрема, актуальним є всебічне вивчення тематичних груп, якнайтісніше пов’язаних з життям і побутом народу, різноманітними реаліями та фрагментами матеріальної і духовної культури. Такі етнолінгвістичні студії, подаючи мовні факти на широкому історичному й етнографічному тлі, покликані збагатити науку про людину й суспільство новими матеріалами, розкрити невідомі сторінки історії народу, становлення й розвиток його духовності. Проте не всі групи лексики української мови знайшли глибоке наукове висвітлення

з відповідним теоретичним обґрунтуванням. Зокрема до таких належить тематична група „назви посуду”.

Вибір об’єктом дослідження тематичної групи слів „назви посуду” зумовлений тим, що, по-перше, побутова лексика належить до широко вживаних сфер словникового складу, по-друге, становить активний шар словникового запасу і характеризується динамічністю й різноманітними семантичними процесами більшою мірою, ніж інші групи, належні до сфери побуту, що дає змогу глибше дослідити семантичні і дериваційні зміни в структурі слів цієї тематичної групи.

У сучасній лінгвістичній практиці конкретних лексико-семантичних описів активно застосовується теорія тематичних і лексико-семантичних груп. Вивчення джерельних мовних матеріалів минулого, що сприяють відродженню історичної пам’яті українського народу, особливо активізувалося в останні десятиліття. У цій галузі зроблено вже чимало, описано, зокрема, в діахронному плані різні тематичні групи української лексики: назви спорідненості та свояцтва (А. Бурячок), метрологічна лексика (В. Винник), назви одягу, уборів, прикрас (Г. Войтів, Г. Миронова), назви кольорів (М. Чікало), назви осіб (О. Кровицька), торговельна лексика запорозького козацького вжитку (Л. Бойко), оцінні назви осіб (Т. Вільчинська), історія назв грошей і грошових одиниць (С. Чернов), лексична база прізвищ війська Запорозького за “Реестрами” 1649 р. (О. Добровольська), сучасні українські прізвища (Ю. Редько) та ін. Побутова ж лексика на позначення назв посуду не була дотепер предметом спеціального дослідження. Досі не було спроб дослідити тематичну групу лексики „назви посуду” як систему, тобто виявити з максимальною повнотою її номінативний інвентар в українській мові (літературній і говірках), охарактеризувати її за походженням, структурною організацією, особливостями функціонування, описати системні відношення в окремих ЛСГ. На сьогодні недостатньо з’ясованими залишаються питання, пов’язані з історією її становлення і розвитку цієї групи лексики, формування як окремої підсистеми. Це і визначило вибір предмета дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. АО – Акти села Одрехови. Прикарпаття. Пам'ятники української ділової писемності XVI – XVII ст. / Відп. ред. д-р філол. наук Л.Л. Гумецька. Передмова Я.Д. Ісаєвича та І.М. Керницького. – К.: Наукова думка, 1970. – 260 с.
2. Білецький-Носенко – Білецький-Носенко П.П. Словник української мови. Підгот. до вид. В.В. Німчук. – К.: Наукова думка, 1966. – 423 с.
3. Бойк. – Бойківщина: Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наукова думка, 1983. – 303 с.
4. Буби. – Бубнівська кераміка / Л. Мельничук, І. Мельничук, М. Вдовцов. – Бубнівка: Вінниця, 1999. – 81 с.
5. Ващ. – Ващенко В.С. Словник полтавських говорів. – Харків: Вид-во Харк. ун-ту, 1960. – 107 с.
6. Вовк – Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. – К.: Мистецтво, 1995. – 336 с.
7. Гонтар – Гонтар Т.О. Народне харчування українців Карпат. – К.: Наукова думка, 1979. – 138 с.
8. Грінченко – Словарь української мови: [До 70 тис. слів]: В 4 т. / НАН України, Ін-т української мови; Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б.Грінченко. – К.: Наукова думка, 1996 – 1997.
9. Гургула – Гургула І.В. Народне мистецтво західних областей України. – К.: Мистецтво, 1966. – 77 с.
10. Гуд. – Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наукова думка, 1987. – 470 с.
11. Даль – Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. – М., 1978 – 1980. – Т. I – IV.
12. Дз.Пр. – Дзєндзелівський Й.О. Програма для збирання матеріалів до лексичного атласу української мови. – К.: Наукова думка, 1984. – 307 с.
13. Доля – Доля О. Інтер'єр української церкви // Українська родина: родинний і громадський побут / Упорядник Л. Орел. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2000. – С. 251 – 255.
14. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7-ми т. / Упоряд.: Р.В. Болдирев, В.Т. Коломієць, О.П. Крищенко та інші. – К.: Наукова думка, 1982.
15. ЕУ – Етнографія України / За ред. В. Макарчука. – Львів: Світ, 1994. – 520 с.
16. Желехівський – Желехівський Є., Недільський С. Малорусько-німецький словник. – Львів, Т. 1 – 2. – 1886.
17. Заглада – Заглада Н. Матеріали до етнології. Ч. I. Побут селянської дитини. Матеріали до монографії с. Старосілля. – К., 1929. – 180 с.
18. ІСУЯ – Історичний словник українського мови / За ред. Є. Тимченка. – Х.; К.: ВАУН, 1930 – 1932. Т. I. Вип. 1 – 2.

19. КіП – Культура і побут населення України / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. – 2-е вид., доп. та перероб. – К.: Львів, 1993. – 288 с.
20. Кобальч. – Кобальчинська Р. Обрядові страви на Закарпатті та Покутті. Страви і пов'язані з ними звичаї та обряди, що побутують на Закарпатті в с. Річка Міжгірського району // Українська родина: родинний і громадський побут / Упорядник Л. Орел. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2000. – С. 337 – 347.
21. Кож. – Кожоляно Г.К. Народознавство Буковини. Народна їжа українців. – Чернівці: Рута, 2000. – 104 с.
22. Кост. – Костенко Л.В. Берестечко: Історичний роман. – К.: Український письменник, 1999. – 157 с.
23. Лис., 1961 – Лисенко П.С. Словник діалектної лексики Середнього і Східного Полісся. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 72 с.
24. Лис., 1958 – Лисенко П.С. Словник специфічної лексики правобережної Черкащини // Лексикографічний бюлетень, вип. IV, 1958. – 260 с.
25. Лис., 1974 – Лисенко П.С. Словник поліських говорів. К.: Наукова думка, 1974. – 260 с.
26. ЛПБ – Лексикон словеноросійський Памви Беринди: Надрук з вид. 1927 р. фотомех. способом / Підгот. тексту і вступ. стаття В.В. Німчука. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 272 с.
27. Марк. – Маркевич Н. Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян. – К.: тип. И. и А. Давиденко, 1860. – 174 с.
28. М. – Москаленко А.А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. – Одеса: Вид-во Одеського ун-ту, 1958. – 78 с.
29. Ні – Нарис з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1969. – 191 с.
30. Поділля – Поділля: Історико-етнографічне дослідження / Болтарович З.С. та ін. – К.: Вид-во НКЦ „Доля”, 1994. – 504 с.
31. Полесьє – Полесьє. Матеріальна культура / В.К. Бондарчик, І.Н. Браим, Н.И. Бураковская и др.; АН УССР. Львовское отделение Института искусствоведения, фольклора и этнографии им. М.Т. Рильского. – К.: Наукова думка, 1988. – 448 с.
32. Пош. – Пошивайло О.М. Етнографія українського гончарства: Лівобережна Україна. – К.: Молодь, 1993. – 408 с.
33. Прєображенський – Преображенский А.Г. Этимологический словарь русского языка. – М.: Изд. АН СССР, 1928. – Т. I – III.
34. Селів. – Селівачов М.Р. Українське народне мистецтво лозоплетіння // Народна творчість та етнографія. – 1987. – № 3. – С. 41 – 50.
35. СІС – Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука. – 2-е вид., вип. і доп. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1985. – 968 с.
36. СІС, 2000 – Словник іншомовних слів / Укл. С. М. Морозов, Л.М. Шкарапуца. – К.: Наукова думка, 2000. – 680 с.

37. Срезневський, Мат. – Срезневский И.И. Материалы для словаря древнерусского языка. – Спб.: Изд. отделения рус. яз. и словесности император. акад. наук, 1893 – 1912. – Т. 1 – 3.
38. Срезневський – Срезневский И.И. Словарь древнерусского языка: В 3-х т., 6 кн. – Репринтное издание. – М.: Книга, 1989. – Т. 1 – 3.
39. ССРЛЯ – Словарь современного русского литературного языка / В 17-ти т. – М.: Изд-во АН СССР, 1948 – 1965.
40. ССУМ – Словник староукраїнської мови XIV – XV ст. / Редкол.: Гринчишин Д.Г., Гумецька Л.Л. та ін. – К.: Наукова думка, 1977 – 1978. – Т. 1 – 2.
41. СУМ – Словник української мови / В 11-ти т. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.
42. СУМ XVI – п.п. XVII – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / НАН України. Ін – т українознавства імені І. Крип'якевича; Редкол.: Д. Гринчишин (відп. ред.) та ін. – Львів, 1994 – 2000. – Вип. 1 – 7.
43. Тихомиров – Тихомиров А. Н. Инвентарь и посуда общественного питания. Справочник. Изд. 2-е перераб. и доп. – М.: Экономика, 1974. – 223 с.
44. Тиц., 1983 – Тищенко О.Р. Декоративно-прикладне мистецтво східних слов'ян і давньоруської народності (I ст. до н.е. – середина XIII ст. н.е.). – К.: Вища школа, вид-во при КДУ, 1983. – 110 с.
45. Тиц., 1992 – Тищенко О.Р. Історія декоративно-прикладного мистецтва України (XIII – XVIII ст.). – К.: Либідь, 1992. – 192 с.
46. УК – Георгієвський М.І. та ін. Українська кухня. Вид. 3-є доп. – К.: Техніка. – 1970. – 306 с.
47. УК, 1998 – Доцяк В.С. Українська кухня: Технологія і приготування страв. Вид. 2-е, переробл. та доп. – Львів: Оріяна-Нова, 1998. – 560 с.
48. УМ – Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. Вид. 2-е. – К.: Либідь, 1994. – 256 с.
49. УН – Українське народознавство / За ред. С.П. Павлюка, Г.Й. Горинь, Р.Ф. Кирчіва. — Львів: Фенікс, 1994. – 608 с.
50. УРЕ – Українська радянська енциклопедія. Вид. 2-е. – К.: Головна ред. Укр. рад. енциклопедії, 1983. – Т. 9. – 560 с.
51. УСК – Українська стародавня кухня. – К.: Спалах ЛТД, 1993. – 238 с.
52. Фасмер – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. В 4 т. / Пер. с нем. и доп. О.Н. Трубачёва. – 2-е изд., стер. – М.: Прогресс, 1983.
53. Фріде – Фріде М. Форма й орнаменти посуду з Поділля // 36. іст.-філол. відділу Укр. АН. – 1928. – № 74. – С. 81 – 92.
54. ХіП – Холмщина і Підляшся наприкінці XIX ст.: Історико-етнографічне дослідження / В. Борисенко, Г. Вишневська, Ю. Гаврилук та ін. – К.: Вид-во „Родовід”, 1997. – 387 с.

55. Шевч. – Шевченко Є.І. Народна деревообробка в Україні: Словник народної термінології. – К: Артанія, 1997. – 312 с.
56. ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд / Под ред. О.Н. Трубачева. – М.: Наука, 1974 – 1980.
57. Этногр. – Этнография восточных славян: Очерки традиционной культуры / Отв. ред. К.В. Чистов. – М.: Наука, 1987. – 553 с.
58. Явор. – Яворницький Д.І. Словник української мови. Т. 1. А – К. Катеринослав: Слово, 1920. – 411 с.
59. Brückner – Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Warszawa: Wiedza powszechna, 1957. – 806 s.
60. SJP – Karłowicz J., Krýnski A., Niedzwiedzki W. Słownik języka polskiego / Ułoż. pod red. Karłowicza J. – Warszawa, 1900, T. I: A – G. – 955 s.
61. Machek – Machek V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. – Praha, 1957.
62. SP – Słownik prastawiański. – Wrocław etc. : PAN, – Т.ІІ., 1974.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка. – М.: Наука, 1974. – 366 с.
2. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. Изд. 2-е. – М.: Высшая школа, 1973. – 302 с.
3. Арнольд В.И. Оппозиции в семасиологии // Вопросы языкознания. – 1968. – № 2. – С. 106 – 110.
4. Арутюнова Н.Д. К проблеме функциональных типов лексического значения // Аспекты семантических исследований. – М.: Наука, 1980. – С. 156 – 249.
5. Артюх Л.Ф. Народне харчування українців та росіян північно-східних районів України. – К.: Наукова думка, 1982. – 110 с.
6. Артюх Л.Ф. Українська народна кулінарія: Історико-етнографічне дослідження. – К.: Наукова думка, 1977. – 154 с.
7. Ахманова О.С., Виноградов В.В., Иванов В.В. О некоторых вопросах и задачах описательной, исторической и сравнительно-исторической лексикологии // Вопросы языкознания. – 1956. – № 3. – С. 3 – 7.
8. Ахманова О.С. Очерки по общей и русской лексикологии. – М.: Учпедгиз, 1957. – 295 с.
9. Ахманова О.С., Панфилов В.З. Экстралингвистические и внутрилингвистические факторы в функционировании и развитии языка // Вопросы языкознания. – 1963. – № 4. – С. 45 – 57.
10. Балецкий Э. О путях заимствования украинским языком термина *antal* // Studia Slavica, т. VIII, вып. 3 – 4, Будапешт, 1962. – С. 441 – 442.
11. Балецкий Э. Новый этап в исследовании говоров Закарпаття // Studia Slavica, т. VIII, вып. 1 – 2, Будапешт, 1962. – С. 4 – 8.
12. Бенвенист Э. Общая лингвистика. – М.: Прогресс, 1974. – 447 с.
13. Бланар В. О внутренне обусловленных семантических изменениях // Вопросы языкознания. – 1971. – № 1. – С. 3–13.
14. Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика. – М.: Высшая школа, 1990. – 175 с.
15. Васильев Л.М. Теория семантических полей [Обзор] // Вопросы языкознания. – 1971. – № 5. – С. 105 – 113.
16. Верхратский И. Говір батюків. – Львів, 1912. – 306 с.
17. Верхратский И. Про говір галицьких лемків. – Львів, 1902. – 489 с.
18. Виноградов В.В. Вопросы современного русского словообразования // Русский язык в школе. – 1951. – № 2. – С. 1 – 10.
19. Виноградов В.В. Основные типы лексических значений слова // Вопросы языкознания. – 1953. – № 5. – С. 3 – 29.
20. Виноградов В.В. Русский язык. Грамматическое учение о слове. – М.: Высшая школа, 1972. – 614 с.
21. Винник В.О. Назви одиниць виміру і ваги в українській мові. – К.: Наукова думка, 1966. – 151 с.
22. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.: Радянська школа, 1982. – 208 с.
23. Вільчинська Т.П. Семантико-словотвірна характеристика оцінних назв осіб в українській мові: Дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.01. – Тернопіль, 1996. – 177 с.
24. Гак В.Г. Опыт применения сопоставительного анализа к изучению структуры значения слова // Вопросы языкознания, 1966. – № 2. – С. 97 – 105.
25. Гинзбург Р.С. О взаимосвязи лингвистического и экстралингвистического в лексике // Иностранный язык в школе. – 1972. – № 5. – С. 14 – 19.
26. Глуховцева К.Д. Лексика народного побуту українських східнослов'янських говірок: Дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.02 / АН України. Ін-т укр. мови. – К., 1992. – 427 с.
27. Голованова Е.И. Как возникают названия. – М.: Просвещение, 1989. – 142 с.
28. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. – К.: Вища школа, 1999. – 207 с.
29. Грамматика современного русского литературного языка. – М.: Наука, 1970. – 767 с.
30. Грищенко П.Ю. Моделювання системи діалектної лексики. – К.: Наукова думка, 1984. – 225 с.
31. Дзєндзелівський Й.О. Практичний словник семантичних діалектизмів Закарпаття. – Ужгород, Закарпатськ. обл. відділ народної освіти, 1958. – 47 с.
32. Дзєндзелівський Й.О. Словник специфічної лексики говірок Нижнього Подністров'я // Лексикографічний бюлетень, вип. 6, 1958. – С. 36 – 54.
33. Дзєндзелівський Й.О. Спостереження над термінологією народної метрології говірок Закарпатської області // Наукові записки Ужгородського університету, т. XIV, Діалектол. зб., вип. 1, 1955. – С. 81 – 139.
34. Дзєндзелівський Й.О. Особливості словотвору українських говірок Нижнього Подністров'я // Діалектолог. бюл., вип. 4. – К., 1953. – С. 37 – 51.
35. Дроздовский В. П. Украинские говоры Бессарабского Приморья: Автореферат дисс. ... канд. филолог. наук. – К., 1962. – 23 с.
36. Ермакова О.П. Лексические значения производных слов в русском языке. М.: Русский язык, 1984. – 152 с.

37. Єрмоленко С.Я. Фольклор і літературна мова. – К.: Наукова думка, 1987. – 245 с.
38. Єрофієв І.Н. До питання про старі українські міри, вагу і грошовий облік // Роботи з метрології, ч. II, Харків, 1927. – С. 5 – 52.
39. Звегинцев В.А. Семасіологія. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1957. – 323 с.
40. Зеленько А.С. До питання про становлення структурної семасіології. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. держ. ун-ту, 1992. – 138 с.
41. Ісасевич Я. Д. Деякі питання української метрології XVI – XVII ст. // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – 1961. – № 2. – С. 3 – 13.
42. Історія української мови: Лексика і фразеологія / В.О. Винник, В.Й. Горобець, В.Л. Карпова та ін. – К.: Наукова думка, 1983. – 743 с.
43. Каменцева Е.И., Устюгов Н.В. Русская метрология. – М.: Высшая школа, 1975. – 326 с.
44. Каминін І.М. Структурно-семантичне освоєння запозичених слів у сучасній українській літературній мові (на матеріалі побутової лексики): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. – Харків, 1994. – 191 с.
45. Каримова Р.А., Кильдибекова Г.А. Тематическая группа слов как объект исторической лексикологии (на материале бытовой лексики народно-разговорного языка XVII – начала XVIII вв.) // Исследования по семантике. – Уфа, 1976. – С. 65 – 77.
46. Карпенко О.П. Метафоричні гідроніми // Семасіологія і словотвір. – К.: Наукова думка, 1989. – С. 63 – 67.
47. Качельсон С.Д. Содержание слова, значение и обозначение. – М.: Л.: Наука, 1965. – 110 с.
48. Кодухов В.И. Лексико-семантические группы слов. Лекция / Отв. ред. Н.П. Гринкова. Ленингр. госуд. пед. институт им. А. Герцена, Л., 1955. – 28 с.
49. Козачук Г.О. Афіксальне творення назв домашнього посуду на мові // Лексична і граматична деривація в українській мові. – К.: Вид-во КДПІ, 1983. – С. 9 – 17.
50. Козачук Г.О. Сільськогосподарська лексика говірок Волині: Дис. ... канд. філолог. наук. – К., 1971. – 289 с.
51. Коломієць В.Т. Розвиток лексики слов'янських мов у післявоєнний період. – К.: Наукова думка, 1973. – 304 с.
52. Кривчанська М.Ф. Лексика гончарного промислу Полтавської області. Дис. ... канд. філолог. наук, КДУ ім. Т. Шевченка. – К., 1953. – 299 с.
53. Кривчанська М.Ф. Назви посуду гончарського промислу на Полтавщині // Полтавсько-київський діалект – основа української мови. – К., 1954. – С. 115 – 129.

54. Кубрякова Е.С. Что такое словообразование. – М.: Наука, 1965. – 78 с.
55. Кузнецова Э.В. Лексикология русского языка. – М.: Высшая школа, 1982. – 216 с.
56. Кузнецова Э.В. Лексико-семантическая группа слов и методика её описания // Актуальные проблемы лексикологии. – Новосибирск, 1969. – С. 202 – 209.
57. Кузнецова Э.В. Русская лексика как система. – Свердловск: УрГУ, 1980. – 89 с.
58. Кузнецова Э.В. Части речи и лексико-семантические группы слов // Вопросы языкознания. – 1975. – №5. – С. 78 – 86.
59. Курилович Е. Деривация лексическая и деривация синтаксическая // Е. Курилович. Очерки по лингвистике. М.: Изд-во иностр. литературы, 1962. – С. 52 – 70.
60. Левковская К.И. Теория слова, принципы её построения и аспекты изучения лексического материала. – М.: Высшая школа, 1962. – 277 с.
61. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1977. – 304 с.
62. Лисиченко Л.А. Лексикология сучасної української мови. Семантична структура слова. – Харків.: Вища школа, 1977. – 114 с.
63. Литературный энциклопедический словарь / Под общей ред. В.М. Кожевникова, П.А. Николаева. Редкол.: Л.Г. Андреев, Н.И. Балашов, А.Г. Бачаров и др. – М.: Сов. Энциклопедия, 1987. – 752 с.
64. Лобко А. Попытка к уравнению мер и веса в Малороссии XVII в. // Киевская старина, Т. XXVI, 1889. – № 7. – С. 232 – 239.
65. Лукьянова Н.А. К вопросу о методике анализа семантических отношений слов в диалектной системе // Вопросы языка и литературы. Новосибирск, 1970, вып. 4, ч. I. – С. 110 – 119.
66. Малюк О.Ю. Системологічний та культурологічний аспекти номінації посуду в сучасній українській мові (на матеріалі назв реалій побутово-виробничого призначення): Дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.01 / Луганськ. ун-т. Луганськ. 2000. – 195 с.
67. Марусенко Т.А. Из наблюдений над украинскими названиями рельефа // Studia Slavica, 1972, т. 18. – С. 197 – 234.
68. Матезиус В.О. О системном анализе // Пражский лингвистический кружок. – М., 1967. – С. 226 – 238.
69. Моисеева Л.Ф. Название птиц в русском языке. – Автореф. дис. ... канд. фил. наук: 10.02.01 / КГПУ. – К., 1975. – 28 с.
70. Мойсеев А.И. Основные вопросы словообразования в современном русском литературном языке. – Ленинград, 1987. – 207 с.

71. Мораховская О.Н. Критерии сопоставимости лексико-семантических групп в диалектном языке // Материалы и исследования. ОЛЯ. – М.: Наука, 1975. – С. 3 – 21.
72. Мораховская О.Н. // Русская диалектология / Под ред. Л.Л. Касаткина. – М.: Просвещение, 1989. – С. 160 – 162.
73. Морковкин В.В. Опыт идеографического описания лексики (анализ слов со значением времени). – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1977. – 164 с.
74. Мурзаев Э.М. Очерки топонимики. – М.: Мысль, 1974. – 381 с.
75. Муромцева О.Г. Розвиток лексики української літературної мови у другій половині XIX – на початку XX ст. – Харків: Вища школа, 1985. – 152 с.
76. Наукові записки Ужгородського державного університету, т. XIV, 1955. – С. 81 – 139.
77. Никончук М.В. Матеріали до лінгвістичного атласу української мови: Правобережжя Полісся. – К.: Наукова думка, 1979. – 314 с.
78. Неселовський Оп. З., проф. Подільський тринік (З матеріалів до подільської метрології). Кам'янець-Подільський інститут народної освіти. Записки. – Т. 1. Кам'янець на Поділлі: друкарня імені Леніна, 1926. – С. 1 – 10.
79. Нимчук В.В. Словообразование именных частей речи в закавказских верхнеприоборжавских говорах: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – К., 1962. – 18 с.
80. Нимчук В.В. Давньоруська спадщина в лексичі української мови. – К.: Наукова думка, 1992. – 416 с.
81. Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссиян. – Е.: Час, 1992. – 192 с.
82. Основы построения описательной грамматики современного русского языка. – М.: Наука, 1966. – 211 с.
83. Павликівська Н.М. Лексико-семантичні і словотвірні типи назв непроточних водоймищ Поділля: Дис. ... канд. філол. наук. – Донецьк. – 1991. – 277 с.
84. Плотников Б.А. Основы семасиологии. – Минск: Высшая школа, 1984. – 223 с.
85. Полевые структуры в системе языка / З.Д. Попова, И.А. Стернин, Е.Н. Беляева и др.; Науч. ред. З.Д. Попова. – Воронеж: Изд-во Ворон. ун-та, 1989. – 197 с.
86. Покровский М.М. О методах семасиологии // Покровский М.М. Избранные работы по языкознанию. – М.: Изд-во АН СССР, 1959. – С. 27 – 32.
87. Покровский М.М. Семасиологические исследования в области древних языков // Покровский М.М. Избранные работы по языкознанию. – М.: Изд-во АН СССР, 1959. – С. 63 – 360.
88. Потетья А.А. Мысль и язык. – Харьков, 1913. – 225 с.

89. Потетья А.А. О связи некоторых представлений в языке // Филологические записки. – Воронеж, 1864, выпуск III. – С. 137 – 168.
90. Рождественский Ю.В. Типология слова. – М.: Высшая школа, 1969. – 284 с.
91. Русанівський В.М. Історія української літературної мови. – К.: АртЕк, 2001. – 392 с.
92. Русанівський В.М. Семантична глибина слова (з таємниць Шевченкової мови) // Мовознавство. – 1991. – № 2. – С. 3 – 7.
93. Русанівський В.М. Структура лексичної і граматичної семантики. – К.: Наукова думка, 1988. – 236 с.
94. Русецкая В.Ф. Семантико-грамматическая характеристика слов с пол-, полу- на материале современного русского языка: Дис. ... канд. филол. наук. – Днепропетровск, 1991. – 133 с.
95. Саяхова Л.Г. Лексика как система и методика её усвоения. – Уфа: Изд-во Башкирского ун-та, 1979. – 88 с.
96. Семантика и категоризация / Отв. ред. А. Шрейдер. – М.: 1991. – 168 с.
97. Семантическая структура слова: Сб. научн. тр. – Кемерово: КГУ, 1984. – 184 с.
98. Словарь литературоведческих терминов / Ред.-состав. Л.И. Тимофеев, С.В. Тураев. – М.: Просвещение, 1974. – 511 с.
99. Словотвір сучасної української мови / За ред. М.А. Жовтубрюха. – К.: Наукова думка, 1979. – 406 с.
100. Смолина К. П. Лексика имущественной сферы в русском языке XI – XVII вв. – М.: Наука, 1990. – 204 с.
101. Соколовская Ж. П. Проблемы системного описания лексической семантики. – К.: Наукова думка, 1990. – 184 с.
102. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. – К.: Основи, 1998. – 324 с.
103. Спанатій Л.С. Гончарна лексика в говорах української мови: Дис. ... канд. філолог. наук. – Миколаїв, 1997. – 216 с.
104. Статистическое изучение лексической семантики / Сост. В.В. Левицкий. – Черновцы: ЧГУ, 1989. – 73 с.
105. Степанов Ю.С. К универсальной классификации предикатов // Известия АН СССР, ОЛЯ. – М., 1980. – Т. 39. – №4. – С. 311 – 323.
106. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія / За ред. І.К. Білодіда. – К., 1973. – 440 с.
107. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1969, т. 2. – 58 с.
108. Толстой Н.И. Славянская географическая терминология: Семасиологические этюды. – М.: Наука, 1969. – 261 с.
109. Топорцев И.С. Словопроизводственная модель. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1980. – 147 с.

110. Трубочёв О.Н. К вопросу о реконструкции различных систем лексики // Лексикографический сборник. – М., 1963, вып. IV. – С. 3 – 16.
111. Трубочёв О.Н. Ремесленная терминология в славянских языках (Этимология и опыт групповой реконструкции). – М.: Наука, 1966. – 416 с.
112. Трубочёв О.Н. Этимологические исследования и лексическая семантика // Принципы и методы семантических исследований. М., 1976. – С.141 – 179.
113. Украинская грамматика. – К.: Наукова думка, 1986. – 359 с.
114. Українське гончарство: Національний культурологічний щорічник / За ред. О. Пошивайла. – Опішне: Українське народознавство, 1999. – Кн. 4. – 656 с.
115. Українська керамологія: Національний науковий щорічник / За ред. доктора іст. наук. О. Пошивайла. – Опішне: Українське Народознавство, 2001. – Кн. 1. – 384 с.
116. Улуханов И.С. Словообразовательная семантика в русском языке и принципы её описания. – М.: Наука, 1977. – 256 с.
117. Уфимцева А.А. Опыт изучения лексики как системы (На материале английского языка). – М.: Издательство АН СССР, 1962. – 288 с.
118. Уфимцева А.А. Лексическое значение. Принцип семиологического описания лексики / Отв. ред. Ю.Д. Степанов. – М.: Наука, 1986. – 240 с.
119. Уфимцева А.А. Слово в лексико-семантической системе языка. – М.: Наука, 1968. – 272 с.
120. Филин Ф.П. Очерки по теории языкознания. – М.: Наука, 1982. – 325 с.
121. Фомина М.И. Современный русский язык. Лексикология. – М.: Высшая школа, 1978. – 335 с.
122. Худаш М.Л. Лексика українських ділових документів кінця XVI – початку XVII ст. (На матеріалах Львівського Ставропігійського братства). – К., 1961. – 164 с.
123. Худаш М.Л. Метрологічна термінологія в українській мові кінця XVI – початку XVII ст. (На матеріалах ділових документів Львівського Ставропігійського братства) // Доповіді та повідомлення Львівського педінституту. Серія філологічна, вип. 2, 1956. – С. 33 – 36.
124. Хуршудянц А.С. Некоторые вопросы исследования лексико-семантических групп слов // Актуальные проблемы лексикологии. Новосибирск, 1971. – С. 118 – 120.
125. Шило Г.Ф. Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра. – Львів, 1957. – 254 с.
126. Шмелёв Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики (На материале русского языка) / АН СССР. Институт русского языка. – М.: Наука, 1973. – 280 с.

127. Щерба Л.В. Опыт общей теории лексикографии // Известия АН СССР ОЛЯ. – 1940. – № 3. – С. 89 – 117.
128. Щур Г.С. О понятии поля в лингвистике. – М.: Наука, 1974. – 255 с.
129. Щур Г.С. Теория поля в лингвистике. – М.: Наука, 1974. – 234 с.
130. Языковая номинация (Общие вопросы). АН СССР. Ин-т языкознания. – М.: Наука, 1977. – 360 с.
131. V. Blanár. Zo slovenskej historickej lexikológie. – Bratislava, 1961. – 129 s.
132. A. Gilewicz. Studia z dziejów miar i wag w Polsce, cz. II // Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie. – Lwow, 1936, Roczn. XVI, Zesz. 2. – S. 319 – 324.
133. K. Sochaniewich. Terminologia czerwonoruskich miar nasypnych (zbożowych) w XV i XVII w. // Zapiski Numizmatyczne. – 1925. – № 2. – S. 40 – 52.
134. K. Sochaniewich. Miary i ceny produktów rolnych na Podolu w XVI w. // Lud. Organ towarzystwa ludoznawczego we Lwowie. – Lwow, 1929, T.VIII, Z.I. – S. 155 – 164.
135. A. Sedláček. Paměti a doklady o staročeských mirach a vahách // Rozpravy České Akademie Věd a Umění. – Praha, 1923. – S. 26 – 58.